

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

Збірник матеріалів XX Міжнародної
науково-практичної конференції
Одеського національного
економічного університету

(м. КРАКІВ, ПОЛЬЩА)

(м. СВИШТОВ, БОЛГАРІЯ)

(м. МІТТВАЙДА, НІМЕЧЧИНА)

(м. ПРАГА, ЧЕХІЯ)

(м. ТБІЛІСІ, ГРУЗІЯ)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ РИНКУ ТА
ЕКОНОМІКО-ЕКОЛОГІЧНИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ НАН УКРАЇНИ
КРАКІВСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГОСПОДАРСЬКА АКАДЕМІЯ
ІМ. ДИМИТРА А. ЦЕНОВА
УНІВЕРСИТЕТ ПРИКЛАДНИХ НАУК
ВИЩА ШКОЛА ЕКОНОМІКИ
ТБІЛІСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. І. ДЖАВАХІШВІЛІ

НАУКОВІ ПРОБЛЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА МАКРО-, МЕЗО- ТА МІКРОЕКОНОМІЧНОМУ РІВНЯХ

**14 квітня
2022 року**

**Збірник матеріалів XX Міжнародної
науково-практичної конференції
Одеського національного
економічного університету**

*Матеріали публікуються в авторській редакції
з незначною загальною правкою укладачів, відповідальність за зміст
та достовірність досліджень несуть автори.*

*Відповідальні за випуск, укладачі:
Батанова Т. В., Будна В. О., Ігнатенко Р. В.*

Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях : зб. матеріалів XX Міжнар. наук.-практ. конф. Одеського національного економічного університету, 14 квітня 2022 р. Одеса : ОНЕУ, 2022. 332 с.

Особливості розвитку економіки України протягом останніх років характеризуються процесом системної інституціональної трансформації. Відбуваються глибокі економічні зміни, активно формуються нові підходи до управління економікою, вдосконалюються ринкові методи господарювання, реалізуються євроінтеграційні процеси та здійснюються адаптація та зміни українського законодавства відповідно до нормативної бази ЄС.

Складність та суперечливість сучасних трансформаційних процесів, нагальність розв'язання цих та інших проблем обумовлює актуальність та прикладне значення їх усебічного вивчення та об'єктивної економіко-правової оцінки. Сучасні виклики та розгортання світової економічної кризи у зв'язку з пандемією COVID-19, а також руйнівні наслідки для усіх сфер життєдіяльності України в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, потребують переосмислення соціально-економічних процесів, які відбуваються, та прийняття адаптивних або, в деяких випадках, радикальних рішень в управлінні країною та захисту її національних інтересів.

Конференція покликана консолідувати науковців та фахівців навколо вирішення економічних проблем, які постають перед нашою країною в цих складних умовах.

Матеріали конференції орієнтовані на науковців, аспірантів та студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти, а також фахівців економічних підрозділів підприємств та організацій.

*Доктор економічних наук, професор,
ректор Одеського національного
економічного університету
Ковальов А.І.*

Шановні учасники конференції, дорогі друзі!

Дуже радий Вас привітати та подякувати за участь в XX Міжнародній науково-практичній конференції «Наукові проблеми господарювання на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях» Одеського національного економічного університету – одного з провідних закладів вищої освіти Південного регіону. Усі наукові та освітні здобутки нашого університету – це результат напруженої і плідної праці багатьох поколінь науковців та викладачів, створення наукових традицій та шкіл ОНЕУ, що забезпечує стійкий розвиток відповідно до сучасних світових тенденцій відкритого науково-освітнього простору.

Сьогодні Одеський національний економічний університет має високий міжнародний рейтинг, що підтверджено членством у Європейській асоціації університетів. Наш університет співпрацює з 42 освітніми і науковими установами країн СНД, Німеччини, Мексики, Ізраїлю, Австрії, Нідерландів, Грузії, Італії, Румунії, Чехії, Болгарії, Польщі, Франції та ін. Викладачі та студенти беруть участь у різних міжнародних програмах та проєктах (DAAD, SIFE, TEMPUS-TACIS, AISEC та ін).

Варто зазначити, що конференція відбувається в дуже складний та трагічний час для нашої країни, в умовах військової агресії з боку Російської Федерації, але наукова спільнота має зробити свій потужний внесок в перемогу України та її подальшу розбудову в повоєнний час. Не зважаючи на воєнний стан в країні, для дистанційної участі в конференції зареєструвалося більше ніж 250 науковців із провідних ЗВО, установ НАН України та зарубіжних країн.

Науковці ОНЕУ також не стоять осторонь у вирішенні проблем, які наразі постають перед країною та Одеським регіоном, університет плідно співпрацює з Одеською обласною державною адміністрацією. Було визначено ключові напрями співпраці вчених університету з різними науковими закладами України та зарубіжжя при розробці та імплементації «Стратегії відновлення економіки Одеської області в повоєнний час». Долучитися до розробки поставлених завдань можуть як окремі науковці, аспіранти, докторанти, так і наукові колективи різних ЗВО України та зарубіжжя. Пропозиції, які будуть надані науковцями за підсумками конференції можуть бути покладені в основу вищезазначеної стратегії.

Вважаю за необхідне зосередити Вашу увагу на питанні – яким може бути бачення місії Одеського регіону в повоєнний час? Одещина має унікальну складову розміщення, коефіцієнт транзитності Одеського регіону найвищий в Україні і наразі він підвищується завдяки тому, що чотири порти, які базуються на Дунаї, можуть бути хабами транспортно-логістичної складової діяльності України з відновлення економіки. Це дуже важливо, оскільки Одеський регіон може стати плацдармом для розбудови економіки України.

Головними стратегічними цілями для відновлення економіки Одеського регіону визначено такі:

– Створення потужної транскордонної логістичної інфраструктури. Відбудова та будівництво нового житлового фонду.

- Гарантована продовольча безпека. Підтримка та розвиток агропереробної індустрії. Сприяння експорту продукції з високим ступенем доданої вартості.
- Забезпечення розвитку конкурентоспроможних підприємств оборонної промисловості, машинобудування, альтернативної енергетики та енергозбереження.
- Розвиток малого та середнього підприємництва. Створення нових робочих місць та адаптація роботодавців під вимоги та потреби повоєнного господарювання в умовах діджиталізації.
- Створення умов для диверсифікованого відновлення працездатності робітників, розвиток туризму та рекреаційної діяльності.

Наша конференція є демократичною платформою для наукових дискусій, презентації та обговорення нових креативних ідей і результатів досліджень. Науково-теоретичне та практичне значення конференції обумовлено передусім, актуальною проблематикою різноманітних питань, запропонованих до обговорення на 18 секціях.

Конференція покликана консолідувати наших науковців та фахівців навколо вирішення економічних проблем, які постають в цих складних умовах.

Бажаю Вам приємного та результативного спілкування на нашому науковому заході, творчих успіхів, здоров'я та натхнення!

3. Підсумки засідання Ради з фінансової стабільності / Національний банк України : сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/sistemni-riziki-ye-visokimi-prote-kontrolovanimi--pidsumki-zasidannya-radi-z-finansovoyi-stabilnosti> (дата звернення: 12.04.2022).

УДК 336.7:343.5

Коваленко Вікторія Володимирівна
д. е. н., професор кафедри банківської справи,
Одеський національний економічний університет (Україна)

РИЗИКИ ЗАЛУЧЕННЯ БАНКІВ ДО СХЕМ ВІДМИВАННЯ ДОХОДІВ ОТРИМАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ ТА ФІНАНСУВАННЯ ТЕРОРИЗМУ

JEL classification: G210

Банківський сектор відіграє вирішальну роль у механізмі функціонування економіки будь-якої держави. З огляду на це, поширення явищ легалізації кримінальних доходів та залучення банків до таких операцій створює загрозу для фінансової безпеки держави. Зважаючи на поточну економічну ситуацію в Україні, варто констатувати значний рівень ризиків використання банків для цілей відмивання грошей.

Актуалізація цього питання пов'язана з прийнятими стратегіями щодо забезпечення фінансової безпеки України, а саме:

Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року – забезпечення національної фінансової системи від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення [1].

Стратегія забезпечення державної безпеки – розвиток міжнародного співробітництва у сфері безпеки, насамперед, з питань боротьби з тероризмом, його фінансуванням, кіберзлочинністю, нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки, протидії легалізації (відмиванню) коштів, отриманих злочинним шляхом, та транснаціональній організованій злочинності [2].

Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року – прозорий фінансовий сектор; стійкість фінансового сектору до викликів (шоків); підвищення якості корпоративного управління та управління ризиками у фінансовому секторі [3].

Зрозуміло, що наразі найбільш руйнівною загрозою є військова агресія, яка провокує усі загрози, з якими стикається як банківська, так і фінансова система України. На чільне місце ставиться загроза щодо контролю системи протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму. У 2020 році терористи вбили 29 389 людей. У період із 2006 по 2020 рік кількість терактів у всьому світі скоротилася. У 2006 році було нараховано близько 14371 терактів, а у 2020 році – 10172 (рис. 1).

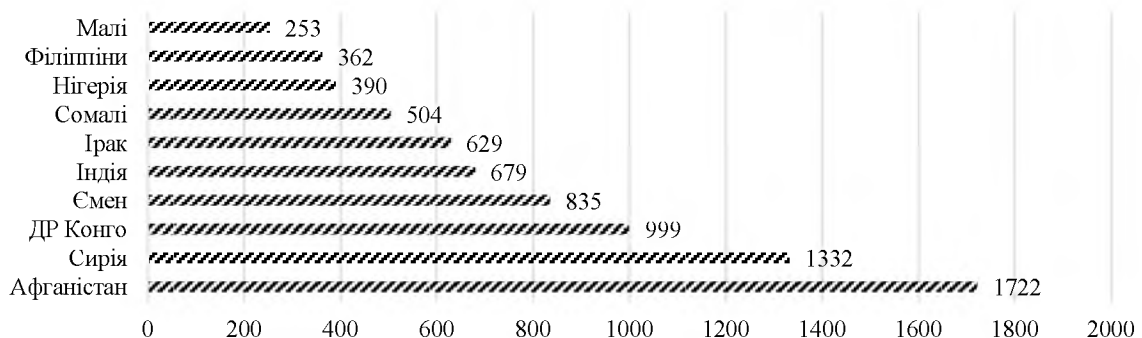

Рис. 1. Кількість терактів за країнами у 2020 р.

Джерело: побудовано автором за даними [4]

Варто відзначити, що ризики легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, пов'язані з іншими типовими банківськими ризиками, проте мають більш опосередкований характер, і тому впливають на їх реалізацію (рис. 2).

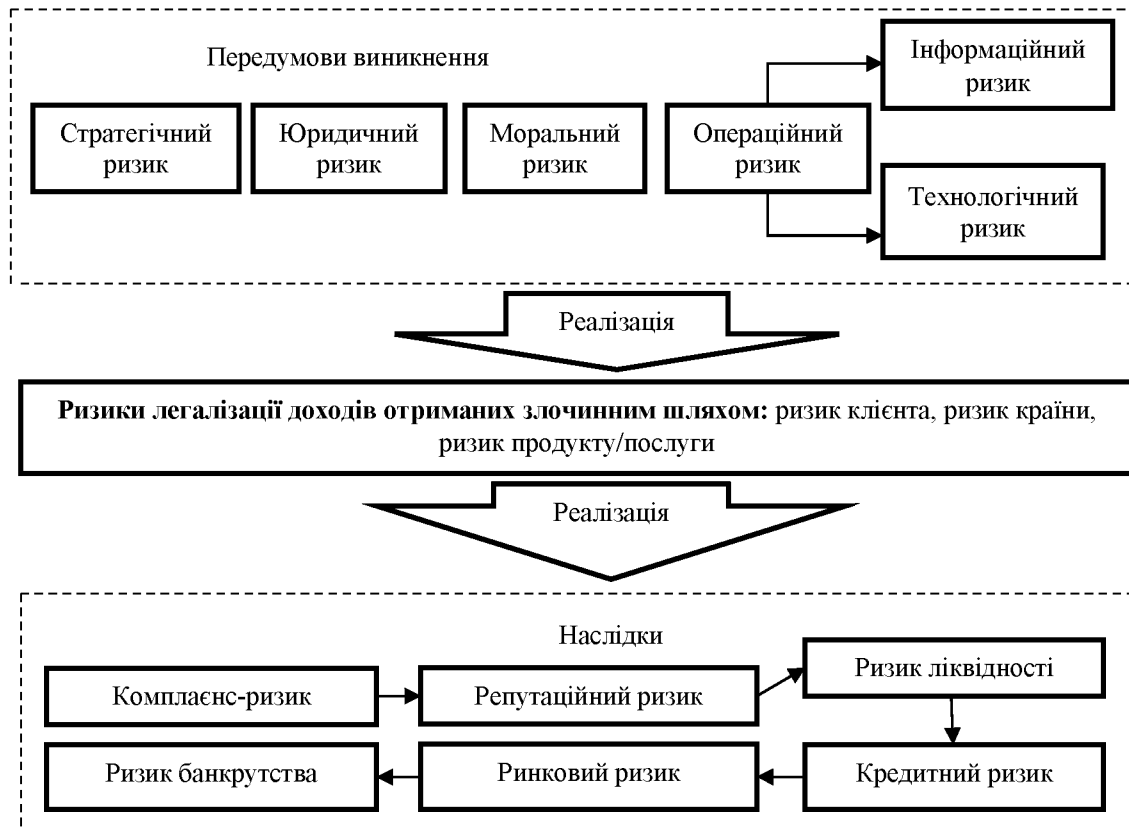

Рис. 2. Взаємозв'язок ризиків легалізації доходів отриманих злочинним шляхом і типових банківських ризиків

Джерело: систематизовано автором

На підставі даних рис. 2 можна сформулювати стратегії управління ризиками легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму.

Стратегія, толерантна до ризиків. Банк, з метою поліпшення власних показників, свідомо ухвалює рішення щодо проведення операцій клієнта, маючи при цьому достатньо підстав вважати, що реальною метою їх проведення може бути легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом.

Стратегія помірнього прийняття ризиків. Банк вважає за краще відмовляти клієнтам у проведенні високо ризикованих операцій в особливо великих розмірах, що дозволяє йому контролювати ризик залучення до найбільш типових схем відмивання злочинних капіталів.

Стратегія, пов'язана з купівлею страховки. Банк купує страховку на випадок, якщо у результаті здійснення «відмивання» коштів, отриманих злочинним шляхом, він понесе певні втрати (наприклад, застосування санкцій або втрата ділової репутації може стати причиною скорочення депозитних вкладів, і, як наслідок, призведе до зменшення прибутків).

Стратегія максимально можливого уникнення ризиків. Банк встановлює жорсткі вимоги до всіх клієнтів щодо максимально можливого обсягу даних, необхідних при встановленні ділових відносин з ними, та безумовному використанні банком при виникненні відповідних підозр права на відмову в обслуговуванні клієнта.

Стратегія лімітування ризиків. Банк встановлює відповідні нормативи або заходи у процесі розробки політики здійснення фінансового моніторингу (наприклад, при виявленні високо ризикованих клієнтів, які проводять операції з готівкою, персоналом банку може бути прийнято рішення про позачергову перевірку або закриття рахунків цих клієнтів).

Стратегія локалізації ризиків. Банк прагне до обмеження кількості та обсягів операцій клієнтів, які відносяться до підвищеного рівня ризику і можуть бути використані з метою легалізації злочинних доходів. У результаті проведення подібних операцій вживаються відповідні заходи щодо мінімізації негативних наслідків.

Слід відмітити, що виникнення ризиків легалізації за допомогою банків доходів, одержаних злочинним шляхом, пов'язане із загальним ризиком відмивання грошей у країні. За даними Базельського індексу протидії легалізації (AML), розробленого Базельським інститутом управління,

можна розглянути ризики відмивання коштів та фінансування тероризму 110 країн світу. У табл. 1 представлено рейтинги країн з високим та низьким рівнем ризиків відмивання грошей, а також показники України (табл. 1).

Таблиця 1

Країни з високим та низьким рівнем ризиків відмивання грошей у 2021 р.

Ранг	Країни з високим рівнем ризику	Показник	Ранг	Країни з низьким рівнем ризику	Показник	Ранг
1	Гаїті	8,49	1	Андорра	2,73	110
2	Демократична Республіка Конго	8,35	2	Фінляндія	3,06	109
3	М'янма	7,83	3	Острів Кука	3,13	108
4	Мозамбик	7,71	4	Словенія	3,30	107
5	Кайманові острови	7,66	5	Норвегія	3,35	106
6	Мадагаскар	7,40	6	Швеція	3,36	105
7	Малі	7,37	7	Сан-Марино	3,42	104
8	Мавританія	7,37	8	Данія	3,46	103
9	Сенегал	7,25	9	Литва	3,51	102
10	Уганда	7,18	10	Нова Зеландія	3,53	101
55	Україна	5,21	55	Іспанія	3,59	100

Джерело: складено автором за даними [5]

Отже, реалії сьогодення спонукають дедалі глибше досліджувати проблему запобігання відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. Зазначене питання хоч і має глобальний характер, але враховує конкретну специфіку для кожної країни. Разом з тим, серед складових світової фінансової системи саме банківський сектор приваблює значну частку нелегальних грошових ресурсів з їх подальшою легалізацією, які згодом спрямовуються на підтримку терористичних угруповань або входять до законного грошового обігу.

На сучасному етапі фінансово-економічної та соціальної нестабільності держави суб'єктам первинного фінансового моніторингу необхідно робити стратегічний вибір щодо ведення бізнесу. Як засвідчує практика, банки, причетні до сумнівних видів діяльності та легалізації злочинних доходів, зіткнулися з проблемою не тільки фінансових втрат, але й з втратою бізнесу.

Література

1. *Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року* : Указ Президента України № 347 від 11.08.2021 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613> (дата звернення: 15.03.2022).
2. *Стратегія забезпечення державної безпеки* : Указ Президента України № 56 від 16.02.2022 р. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/5264.html> (дата звернення: 15.03.2022).
3. *Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року* : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 797 від 27.12.2019 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/kl190364> (дата звернення: 15.03.2022).
4. *Number of fatalities due to terrorist attacks worldwide between 2006 and 2020* / Statista : website. URL: <https://www.statista.com/statistics/202871/number-of-fatalities-by-terrorist-attacks-worldwide> (дата звернення: 20.03.2022).
5. *Basel AML Index 2021 : 10th Public Edition Ranking money laundering and terrorist financing risks around the world* / Basel Institute on Governance : website. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2021-09/Basel_AML_Index_2021_10th%20Edition.pdf (дата звернення: 20.03.2022).